

Д.Б. Лабоженко,
здобувач ХНУВС

БОРОТЬБА ІЗ ЗАГАЛЬНОКРИМІНАЛЬНИМ БАНДИТИЗМОМ В УКРАЇНІ В РОКИ ВІЙНИ (1941–1945 рр.)

На підставі вивчення норм кримінального законодавства УРСР, яке діяло на теренах України у 1941–1945 рр., діяльності Відділу боротьби з бандитизмом при НКВС УРСР, місцевих відділень, військ НКВС, у статті здійснено аналіз форм та масштабів бандитизму в Україні у зазначений історичний період, розкриваються форми, методи, результати боротьби правоохоронних органів з цим явищем. Звертається увага на фактори та умови, які за часів війни ускладнювали правоохоронну роботу у цьому напрямі. Окремо у статті розглядається питання щодо особливостей кримінальної відповідальності за бандитизм в УРСР в роки війни.

Ключові слова: бандитизм, Відділи (відділення) боротьби з бандитизмом, заходи по боротьбі з бандитизмом, агентурна робота, кримінальна відповідальність за бандитизм, напад, дезертири.

На основании изучения норм уголовного законодательства УССР, которое действовало на территории Украины в 1941–1945 гг., деятельности Отдела по борьбе с бандитизмом при НКВД УССР, местных отделений, войск НКВД, в статье осуществлен анализ форм и масштабов бандитизма в Украине в указанный исторический период, раскрываются формы, методы, результаты борьбы правоохранительных органов с этим явлением. Обращается внимание на факторы и условия, которые во время войны усложняли правоохранительную работу в этом направлении. Отдельно в статье рассматривается вопрос об особенностях уголовной ответственности за бандитизм в УССР в годы войны.

Ключевые слова: бандитизм, Отделы (отделения) борьбы с бандитизмом, меры по борьбе с бандитизмом, агентурная работа, уголовная ответственность за бандитизм, нападение, дезертиры.

On the basis of the study of criminal law of the Ukrainian SSR in 1941–1945, the activities of the Department of Combating the Crime NKVS USSR, local offices, troops of NKVS, in the paper the forms and banditry in Ukraine during this period of history are analyzed; forms, methods of law enforcement authorities to combat this phenomenon are revealed. Attention is drawn to the factors and conditions that during the war complicated the work of law enforcement bodies in this area. Separately, the paper discusses the features of criminal liability for banditry in the USSR during the war.

Keywords: banditry, departments (offices) of combating banditry, anti-gang measures, intelligence work, criminal liability for robbery, assault, deserters....

Статистичні дані, які характеризують стан поширення бандитизму в Україні за останні два роки (2014–2015 рр.), свідчать про те, що незважаючи на певне збільшення кількості випадків скоєння цього злочину, питома вага бандитизму

в загальній структурі злочинності в Україні є незначною, навіть мізерною¹. На противагу офіційній звітності резонанс від проявів бандитизму (бандитських нападів) часто-густо в суспільстві затьмарює собою масштаби та наслідки іншої злочинної діяльності.

Таким чином, на порядку денному правоохоронної практики виникає кілька питань, які мають бути вирішені на державному рівні задля поліпшення криміногенної ситуації в країні, підвищення рівня громадської безпеки, суспільного спокою, нормальної життєдіяльності державних та громадських установ тощо.

До їх числа, зокрема, належать такі:

– чи відображає офіційна статистична звітність про результати роботи правоохоронних органів істинний масштаб бандитизму в державі;

– наскільки сьогодні є ефективною правоохоронна робота з недопущення поширення бандитизму в країні, а також наскільки правильно судові та правоохоронні органи кваліфікують злочинні дії як бандитські.

Таке занепокоєння визначається й тим фактом, що за даними вчених, які були оприлюднені ще у 2010 році, майже у 60 % порушених за фактом бандитизму кримінальних справ кваліфікація змінена на розбійний напад [2, с. 4]. Засуджується лише четверта частина осіб, які вчинили злочини цієї категорії.

За таких умов пошук ефективних шляхів боротьби з конкретним видом злочинної діяльності супроводжується аналізом набутого історичного досвіду, простеженням певних історичних паралелей, вивченням результатів роботи правоохоронців минулих часів, в першу чергу, найбільш гострих, доленосних та драматичних періодів історії України, до яких, безсумнівно, належать події війни 1941–1945 років.

У цей час міліції України довелося вести рішучу боротьбу з бандитизмом у вкрай тяжких умовах. З початком війни мобілізація та призов на фронт багатьох досвідчених працівників міліції призвели до фактичного розмиття та оголення кадрового складу органів внутрішніх справ, потрапляння до їх лав осіб, які не мали відповідної фахової освіти та досвіду боротьби зі злочинністю. Просування гітлерівських військ та подальша окупація України в 1941–1942 роках призвели у багатьох випадках до управлінського хаосу, неорганізованої евакуації, активізації злочинців, самостійного вивільнення з тюрем значної кількості засуджених. Невипадково у Довідці Тюремного управління НКВС про підсумки евакуації засуджених з тюрем НКВС-УНКВС за даними станом на 22 січня 1942 року вказувалося, що 21504 засуджених залишилися на окупованих територіях. Під час авіанальотів втекли 819 засуджених, 264 втекли від конвою, 346 засуджених було звільнено від конвою завдяки бандитським нападам, 674 засуджених було розстріляно конвоем під час придушення бунтів [3, с. 68].

Поряд з цим в умовах війни, особливо у районах, які безпосередньо прилягали до фронтової смуги, як ніколи раніше у населення виникла можливість відносно легкого отримання різноманітних видів зброї, що теж негативно впливало на стан криміногенної ситуації в країні². Вкрай ускладненим був процес розшуку бандитів у разі їхньої міграції теренами СРСР.

¹ За даними О. Баганця, у 2015 році обліковано 17 фактів бандитизму проти 12 в 2014 р., 18 фактів створення злочинних організацій, що більше ніж утричі перевершує показники 2014 року (всього було 5).

² Так, у Довідній записці НКВС до ДКО про підсумки діяльності військ НКВС з охорони тилу Діючої Червоної Армії станом на 1 квітня 1942 року та про заходи з поліпшення організації та охорони військового тилу від 28 квітня 1942 року вказано, що у тилу діючих частин населенням зібрано та передано на збірні пункти 14 танків та бронемашин, гармат різного калібру – 211, снарядів до різних типів мінометів – 22546, кулеметів станкових та ручних – 357, гвинтівок – 4218, набоїв до гвинтівок – 13363749, протитанкових рушниць – 19 [3, с. 82–83]. Також з цього приводу довідково необхідно зазначити, що тільки за один день 17 травня 1942 року міліція Ворошиловградської та Харківської областей конфіскувала у злочинців 7 гранат, 6751 набій, 19 одиниць холодної зброї.

Отже, стан загальнокримінальної злочинності призвів до концентрації максимальних зусиль міліції, спрямованих на те, щоб паралізувати кримінальний елемент, уникнути можливості об'єднання у організовані злочинні угруповання, запобігати та попереджувати злочини.

Завдяки рішучому та безкомпромісному настрою працівників міліції на боротьбу зі злочинністю, масовій підтримці населення дій правоохоронців, розширенню спектру громадського впливу на порушників закону, розвитку та вдосконаленню форм сприяння міліції, в країні в цілому вдалося контролювати криміногенну обстановку та успішно ліквідувати прояви загальнокримінального бандитизму³. Результатом цього стало те, що розкриття випадків бандитизму правоохоронними органами в період з 1941 по 1945 рр. становило майже 91 %.

З огляду на вищенаведене, історичний досвід боротьби з бандитизмом в роки війни (1941–1945) має бути наново переосмислений сучасними правоохоронцями та вченими. Зазначені обставини визначають практичну значущість та актуальність досліджуваного у статті питання.

Бандитизм⁴ традиційно у вітчизняній науці досліджується юриспруденцією та соціологією. В межах напрямів соціологічних досліджень здебільшого визначаються кількісні та географічні особливості цього явища.

Ураховуючи ту обставину, що бандитизм – традиційний супротивник держави, існуючого в ній політичного режиму, через те, що його сутність полягає у нападі на певних суб'єктів, класична догматична юриспруденція відносить його до явищ кримінально-правового буття, кримінально-процесуального права (щодо юридичної кваліфікації та процедури розслідування цих злочинів), кримінології (в частині характеристики особи бандита). В значно меншій мірі бандитизм став об'єктом наукових пошуків істориків права.

Питання боротьби з бандитизмом, його правильної кримінально-правової кваліфікації було репрезентовано у наукових працях Ю.В. Александрова, П.П. Андрушка, В.Ф. Антипенка, М.І. Бажанова, Ф.Г. Бурчака, М.В. Володька, І.М. Даньшина, А.П. Закалюка, А.Ф. Зелінського, О.М. Джужі, М.В. Корнієнка, В.І. Шакуна, О.І. Гурова, А.І. Долгової, В.В. Лунєєва тощо.

В сучасний період розвитку української юридичної науки найбільш комплексно кримінологічні та кримінально-правові аспекти бандитизму висвітлено у дисертації В.В. Бедриківського “Кримінологічна характеристика та заходи запобігання бандитизму”, яку було захищено у 2010 році в Київському національному університеті внутрішніх справ. Проте історичні аспекти, зокрема ті, які стосуються проблеми боротьби з бандитизмом у роки війни, в цій науковій праці висвітлено фрагментарно, оскільки основною метою вказаного наукового дослідження передусім були дослідження та розробка науково обґрунтованих заходів запобігання бандитизму в Україні, на основі комплексного кримінологічного аналізу його стану і тенденцій, причин та умов, що сприяють вчиненню бандитських нападів в сучасний період [2, с. 6].

Характеристиці бандитизму та заходів запобігання цьому виду злочинів також присвячено монографічні (дисертаційні) дослідження І.В. Іваненка

³ У 1941 році кримінальна злочинність в СРСР за різними оцінками складала від 421 379 до 460 460 фактів. Починаючи з 1942 року у СРСР поступово відбувається нарощування злочинності у порівнянні з минулим роком на 22 %. У 1943 році злочинність у країні збільшилася ще на 20,3 %. У 1944 році загальна кількість злочинів у порівнянні з 1943 роком збільшилася на 10,8 % [4]. Внаслідок поліпшення агентурно-оперативної та слідчої роботи загальне розкриття загально-кримінальних злочинів у часи війни становило 81,5 %.

⁴ Бандитизм (від латинського слова *bandum* – загін).

“Бандитизм: кримінологічне та кримінально-правове дослідження” (2003) та В.В. Голіни “Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом: соціально-правове і кримінологічне дослідження” (2004), І.І. Радіонова “Кримінальна відповідальність за бандитизм” (2004), Р.Л. Чорного “Бандитизм за кримінальним правом України” (2007).

Торкаючись питання про історико-правовий вимір бандитизму в Україні протягом ХХ сторіччя, необхідно зазначити, що й дотепер бракує відповідних комплексних, в першу чергу монографічних, досліджень цієї проблеми⁵, а період 1941–1945 років взагалі значною мірою залишається поза увагою вітчизняних вчених-істориків права. На нашу думку, частково це пояснюється тим, що нормативні, інші архівні документи, які стосуються боротьби з бандитизмом, діяльності правоохоронних органів у цьому напрямі у роки війни, тривалий час були під обмежувальними грифами, багато з них знаходиться поза межами України. Крім того, ураховуючи синергію, характер та динаміку бойових дій, становище на фронтах, гігантські міграційні потоки, спричинені війною, правоохоронним органам у цей час дуже складно було об’єктивно та повністю зрозуміти масштаби бандитизму в Україні, оформити їх у безпечні статистичні показники, тим більш, що повстанський рух та діяльність УПА у західних регіонах України змусили зосередити увагу радянської влади на боротьбі з так званим “політичним бандитизмом”, віддаючи загально-кримінальному бандитизму другорядну роль.

Також складність боротьби зі злочинністю в цілому та бандитизмом зокрема пояснюється й тим фактом, що одним із найбільш слабких місць у організації роботи по боротьбі зі злочинністю з кінця 1930 років й майже до початку війни, був оперативний облік кримінального елемента та його агентурна розробка. При цьому на обліку в органах внутрішніх справ перебували головним чином тільки раніше судимі за вчинені кримінальні злочини. Особи, які вели сумнівний спосіб життя та підозрювані у вчиненні різноманітних злочинів, не завжди бралися на облік і не розроблювалися за допомогою агентурних методів. Між тим в кримінальній злочинності цей контингент становив значний відсоток [4].

За таких обставин дослідження проблематики загально-кримінального бандитизму в Україні у роки війни, об’єктивне осмислення набутого правоохоронними органами досвіду у цьому напрямі, виявляється в якості актуального наукового завдання на сучасному етапі розвитку вітчизняної науки історії держави і права.

Метою статті є критичний аналіз досвіду боротьби з бандитизмом в Україні у період з 1941 до 1945 року на предмет його значення та можливої екстраполяції в сучасних умовах.

Перед тим як безпосередньо охарактеризувати стан боротьби з загальнокримінальним бандитизмом в роки війни, доцільно розглянути питання про регламентацію кримінально-правової відповідальності за бандитизм, яка була встанов-

⁵ В цьому контексті слід зазначити, що досвід діяльності міліції України у довоєнні роки, як і практика боротьби з бандитизмом у 20–30-ті рр. ХХ сторіччя, знайшли всебічне відображення на сторінках багатьох наукових публікацій – відповідних статей, збірників нормативних документів тощо (в якості прикладу можна згадати наукові статті Д. Нікіфорчука та О. Заблоцької “Науково-історичний аналіз боротьби з бандитизмом в Україні в період 1922–1940 років”, В.Г. Телійчука “Історико-правовий аналіз боротьби з розбойними нападами в Україні в 20-х – початку 30-х років ХХ століття”, В.В. Шендрика та М.М. Перепелиці “Оперативно-розшукова протидія бандитизму”, а також новітнє монографічне дослідження О.М. Бандурки, О.В. Греченка, О.Н. Ярмиша “Становлення та розвиток міліції України (1921–1930 роки)” (2015). Своєю чергою, аналогічні проблемні питання періоду 1941–1945 років у вітчизняній юридичній літературі до сих пір перебувають переважно поза увагою істориків права, фахівців у галузі оперативно-розшукової діяльності, кримінального права та процесу.

лена у ті часи, а також висвітлити організаційно-правові заходи, спрямовані на подолання цього виду злочинності у республіці.

В 1941–1945 роках в Україні діяв Кримінальний кодекс УРСР від 8 червня 1927 року, який містив відповідальність за дві форми бандитизму (політичний та загальнокримінальний). В першому випадку бандитизм (ст. 54-2) вважався контрреволюційним злочином [5, с. 17], а в другому – його розглядали як злочин проти порядку управління (ст. 56-17) [5, с. 20–21]. При цьому на відміну від загальнокримінального бандитизму склад злочину політичного бандитизму не містив такої ключової ознаки як напад. Зокрема, під політичним бандитизмом (ст. 54-2) розумілося вторгнення з контрреволюційною метою на радянську територію озброєних банд. Покаранням за це був розстріл або оголошення ворогом трудящих з конфіскацією майна і позбавленням громадянства союзної республіки [5, с. 17].

У свою чергу ст. 56-17 встановлювала відповідальність за організацію озброєних банд, участь в них і в організованих бандами нападах на радянські і приватні установи або громадян. Крім того, до бандитизму прирівнювалося зупинення поїздів і руйнування залізничних шляхів та інших засобів сполучення і зв'язку [5, с. 20–21].

Санкцією за злочин, передбачений у ст. 56-17 Кримінального кодексу УРСР 1927 року, було позбавлення волі не менш як на три роки, з конфіскацією всього або частини майна, з підвищенням при особливо обтяжуючих обставинах аж до вищого заходу соціального захисту – розстрілу з конфіскацією майна [5, с. 20–21].

Також для всебічного розуміння всіх нюансів кримінальної відповідальності за загальнокримінальний бандитизм у роки війни, слід додати, що у січні 1942 р. Пленум Верховного суду СРСР своєю постановою № 1/1/у встановив, що крадіжки в евакуйованих громадян необхідно кваліфікувати як вчинені під час стихійних лих, а якщо вони були здійснені при додаткових обтяжливих обставинах: групою осіб, рецидивістом та інше – вважати їх за бандитизм [6].

Необхідно зазначити, що у квітні 1941 року для боротьби з усіма видами бандитизму на всій території СРСР були утворені Відділ з боротьби з бандитизмом ГУМ НКВС СРСР та відділення боротьби з бандитизмом управлінь міліції НКВС – УНКВС республік, країв, областей.

ВББ ГУМ НКВС СРСР складався з 5-ти відділень: 4 розміщувалися в різних територіальних зонах СРСР, 5-те було слідчим. 30 вересня 1941 року в НКВС СРСР було утворено самостійний відділ боротьби з бандитизмом, який у 1944 році було реорганізовано в управління.

Стосовно питання про організаційно-правові заходи, спрямовані на подолання бандитизму в Україні, слід зауважити, що вони містилися у директивних вказівках та наказах НКВС СРСР, які у переважній більшості мали гриф “таємно”. Зокрема, у наказі НКВС СРСР № 001683 від 12 грудня 1941 року начальникам прифронтових УНКВС було приписано у місцевостях, звільнених від військ противника, організувати роботи міських та районних відділів НКВС (п. 1), які в тому числі були зобов'язані організувати охорону громадського порядку, боротьбу з бандитизмом та спекуляцією (п. 3). Крім того, спільно з оперативно-чекістськими групами транспортних відділів НКВС забезпечити безпеку руху потягів, організувати виявлення та вилучення у населення вогнепальної зброї (пп. 3–4) [3, с. 66–67].

10 грудня 1942 року було видано Директиву НКВС СРСР “Про заходи з посилення боротьби з бандитизмом та дезертирством” № 553, згідно з якою дії, спрямовані на боротьбу з бандитизмом та дезертирством, необхідно доповнити:

„1) проникненням в існуючі бандитсько-дезертирські формування агентів-внутрішників, здатних підвести їх під оперативний удар;

2) створенням спеціальної агентурно-інформаційної мережі з числа лісових об'їждчиків, мисливців, чабанів, інших осіб, здатних забезпечити спостереження за бандитами;

3) діяльністю з виявлення пособників та родинних зв'язків бандитів та дезертирів;

4) практикою залучення у національних районах місцевих авторитетів до справи відриву рядових учасників бандитсько-дезертирських груп від їхніх ватажків з використанням по їхній ліквідації або вилученню бандитів та дезертирів” [7].

Трохи раніше наказом НКВС СРСР № 002264 від 14 жовтня 1942 року керівництво та контроль за роботою органів НКВС по боротьбі з дезертирством та ухиленням від призову та мобілізації було покладено на Відділ НКВС СРСР по боротьбі з бандитизмом, а у НКВС-УНКВС – на відділення (групи) по боротьбі з бандитизмом.

Відповідно до Постанови Державного Комітету Оборони № 2401сс від 11 жовтня 1942 року та наказу НКВС СРСР № 002265 від 14 жовтня 1942 року дезертири, що займалися бандитизмом, збройними пограбуваннями, підлягали з цього часу заочному засудженню. На підставі цього ж наказу після засудження дезертирів через Особливу нараду підлягали примусовому відселенню з місць проживання їхні родини [8].

Щорічно органами НКВС проводився аналіз діяльності по боротьбі з бандитизмом, зокрема, за 1943 рік НКВС ліквідувало 114 бандитських груп з загальною кількістю учасників 636 осіб й арештувало 160 бандитів-одинаків. Зазначений бандитський елемент здебільшого складався з колишніх військовослужбовців Червоної Армії, які дезертували з військових частин.

Найбільш ураженими бандитським елементом були тили 1-го, 2-го, 3-го, 4-го Українських фронтів та колишнього Північно-Кавказського фронту, де було ліквідовано та заарештовано 604 бандити.

У доповідній записці начальника ВББ НКВС СРСР А.М. Леонтєва на ім'я заступника наркома внутрішніх справ СРСР С.Н. Круглова про результати боротьби з бандитизмом, дезертирством та ухиленням від служби у Червоній Армії за три роки Вітчизняної війни (з 01.07.1941 по 01.07.44), датованій 30 серпня 1944 року, вказувалося, що за звітний період по Радянському Союзу зареєстровано 11851 бандитський прояв, розкрито 9774. У результаті таких проявів вбито:

радянсько-партійних працівників – 342;

працівників НКВС – 187;

офіцерів та бійців Червоної Армії та військ НКВС – 392;

інших громадян – 2013;

Всього – 2934 [9].

Щодо України у цій доповіді зазначалося, що на кінець 1941 року в УРСР налічувалося 94 банди у складі 476 бандитів [9].

У 1943 році у звільнених районах України з числа німецьких ставлеників і пособників, а також дезертирів та осіб, які ухилились від служби у Червоній Армії, сформувалася велика кількість бандитських груп.

З настанням весняно-літнього періоду злочинна діяльність цих банд значно активізувалася. Бандити вчинювали напади на радянсько-партійних працівників, пограбування колгоспів, радгоспів, окремих громадян, що іноді супроводжувалося згвалтуванням та вбивствами потерпілих [9].

За 1943 рік органами НКВС Української РСР було ліквідовано 77 таких бандитських груп з 363 учасниками, при цьому вбито 8 та заарештовано 355 бандитів. У східних областях України, крім того, було ліквідовано 95 бандитських груп загальною кількістю 457 учасників. При цьому втрати правоохоронців та військових склали:

працівників НКВС – 37;

офіцерів та бійців військ НКВС та Червоної Армії – 655;

зникло безвісти працівників НКВС, офіцерів й бійців – 112 [9].

Багато документів свідчать про злочинну діяльність бандитських груп на теренах України. Зокрема, у травні 1944 року співробітниками Ровнянського УНКВС Кіровоградської області були затримані дезертири з Червоної Армії Бронніков, Єрьомін та Усольцев.

Слідством було встановлено: пред'явивши голові сільради фіктивні посвідчення про те, що вони є співробітниками НКВС, дезертири заявили, що прибули з метою проведення зборів колгоспників з питань міжнародного становища. У трьох колгоспах вони провели такі зібрання, після чого, під виглядом працівників НКВС, вчинили низку обшуків у місцевих жителів, вилучаючи речі, а також продукти харчування [9]. Під час затримання цих осіб у них було вилучено: підроблену гербову печатку військової частини й фіктивні посвідчення на кожного з них [9].

На території Ново-Бузького району Миколаївської області була ліквідована озброєна дезертирська група Єрохіна у складі трьох осіб. Після виписки з шпиталю вони були направлені до військових частин, куди не з'явилися, дезертирували і під виглядом співробітників контррозвідки “Смерш” 6-ї гвардійської армії здійснювали пограбування колгоспників. У заарештованих учасників групи вилучено: автомат ППШ, дві гвинтівки, бойові патрони, гербову печатку, різні чисті бланки [9].

Як зазначає дослідник історії м. Києва В. Ляшенко, у 1944–1945 рр. в Києві діяла банда “Чорний ворон”, очолювана жорстоким злочинцем Максимом Вороновим [10]. Її бандитські „малини” густо розкинулися по приміських слобідках, які оточували старі райони Києва. Злочинці були не тільки гарно озброєні, але й оснащені автомобільним транспортом.

Злочинній діяльності цієї банди сприяло й те, що у той час в Києві було погане освітлення вулиць – у темряві злочинці легко і швидко ховалися від міліції у парках, садах, на пустирях і в лабіринтах вузьких вуличок приватного сектору [10].

Особливий інтерес у банди “Чорний ворон” викликали демобілізовані військові або військові, які приїхали у відпустку.

Самотніх офіцерів, які привозили з собою валізи трофеїв, на вокзалі чекали не тільки послужливі вантажники. У той час транспорт ходив дуже погано, і вантажники зі своїми тачками за помірну плату пропонували довести поклажу до самого будинку. Прямо з вокзалу або з базару бандити під виглядом оптових скупників заманювали офіцерів в глухі підворіття. Там їх били чимось важким по голові або різали “фінськими” ножами. Бандити також вчинювали зухвалі озброєні напади на групи демобілізованих офіцерів, при найменшому опорі відкривали вогонь на ураження.

У демобілізованих офіцерів не було продуктових карток, але зате були досить пристойні суми грошей. У простих киян все було навпаки – картки видавалися за місцем роботи і там же виплачувалися мізерні зарплати. У 1944 році до “Центрального гастроному” на Хрещатику надійшли у продаж продукти

харчування без карток, але за комерційними цінами. Наприклад, коробка шоколадних цукерок коштувала там половину зарплати робітника. У подібних магазинах банда виглядала жертв, які минули розставлені пастки на вокзалах і товкучках. За покупцями влаштовували стеження, дізнавалися адреси багатих клієнтів і скоювали розбійні напади.

Це лише деякі приклади злочинної діяльності бандитських груп у воєнні роки.

Висновки

1. Аналіз результатів роботи правоохоронних органів на теренах України за часів війни (1941–1945 рр.) свідчить про те, що у статистичній звітності, інших документах, які відбивали підсумки боротьби з бандитизмом, не проводилося градації між загальнокримінальним та політичним бандитизмом, тому остаточні та достовірні висновки щодо його масштабів у цей історичний період потребують додаткового ретельного вивчення, встановлення у подальших історико-правових дослідженнях.

2. Радянська законотворча та правозастосовна практика щодо загальнокримінального бандитизму у часи війни базувалася на такому підході, який прямо допускав розширювальне тлумачення бандитизму, внаслідок чого судовими органами, органами, які здійснювали попереднє розслідування, кваліфікація злочину “Бандитизм”, передбаченого статтею 56-17 Кримінального кодексу УРСР, поширювалася й на ті злочинні дії, які не могли кваліфікуватися як бандитські.

3. На нашу думку, досвід боротьби з бандитизмом, напрацьований правоохоронними органами за часів війни (1941–1945 рр.), у сучасних умовах може бути використаний обмежено (частково), у першу чергу, в аспекті використання негласних агентурних методів проникнення правоохоронців до бандитських угруповань з метою виявлення та запобігання злочинній діяльності, притягнення членів банд до відповідальності, а також в якості морально-вольового прикладу. Міліціонери того часу мали рішучий настрій, були здатні ризикувати життям, захищаючи інтереси держави, права та свободи окремих громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Баганець О.* Криміногенний вал. Стан злочинності в Україні за минулий рік та результати протидії з боку держави / О.Баганець // Юридичний вісник України. – 2016. – № 15 (1084). – С. 6–7.
2. *Бедриківський В.В.* Кримінологічна характеристика та заходи запобігання бандитизму : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. / В.В. Бедриківський. – К., 2010. – 23 с.
3. НКВД-МВД СССР в борьбе с бандитизмом и вооруженным националистическим подпольем на Западной Украине, в Западной Белоруссии и Прибалтике (1939–1956). Сборник документов / под ред. Ю.Н. Морукова. – М. : Объединенная редакция МВД России, 2008. – 640 с.
4. *Емелин С.М.* Историко-правовые аспекты борьбы с преступностью в годы Великой отечественной войны (1941–1945 гг.) / С.М. Емелин. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.center-bereg.ru/m1781.html>.
5. Кримінальний кодекс УРСР від 8 червня 1927 року. – К. : Держполітвидав УРСР, 1950. – 167 с.
6. О квалификации некоторых видов кражи личного имущества граждан в условиях военного времени : Постановление Пленума Верховного суда СССР от 8 января 1942 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://istmat.info/node/24378>.
7. О мерах по усилению борьбы с бандитизмом и дезертирством : Директива НКВД СССР от 10 декабря 1942 года № 553 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.e-reading.club/chapter.php/148464>.
8. *Жирнов Е.* Уклонение в бандитизм / Е. Жирнов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zib.com.ua/ru/print/1984-uklonenie_v_banditizm.html.

9. Доклад начальника ОББ НКВД СССР А.М. Леонтьева на имя заместителя наркома внутренних дел СССР С.Н. Круглова о результатах борьбы с бандитизмом, дезертирством и уклонением от службы в Красной Армии за три года Отечественной войны (с 01.07.41 по 01.07.44) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.xliby.ru/istorija/nkvd_mvd_ussr_v_borbe_s_banditizmom.

10. *Ляшенко В.* “Черные кошки”: киевский след / В. Ляшенко. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.interesniy.kiev.ua/chernye-koshki-kievskiy-sled/>.

Отримано 08.04.2016